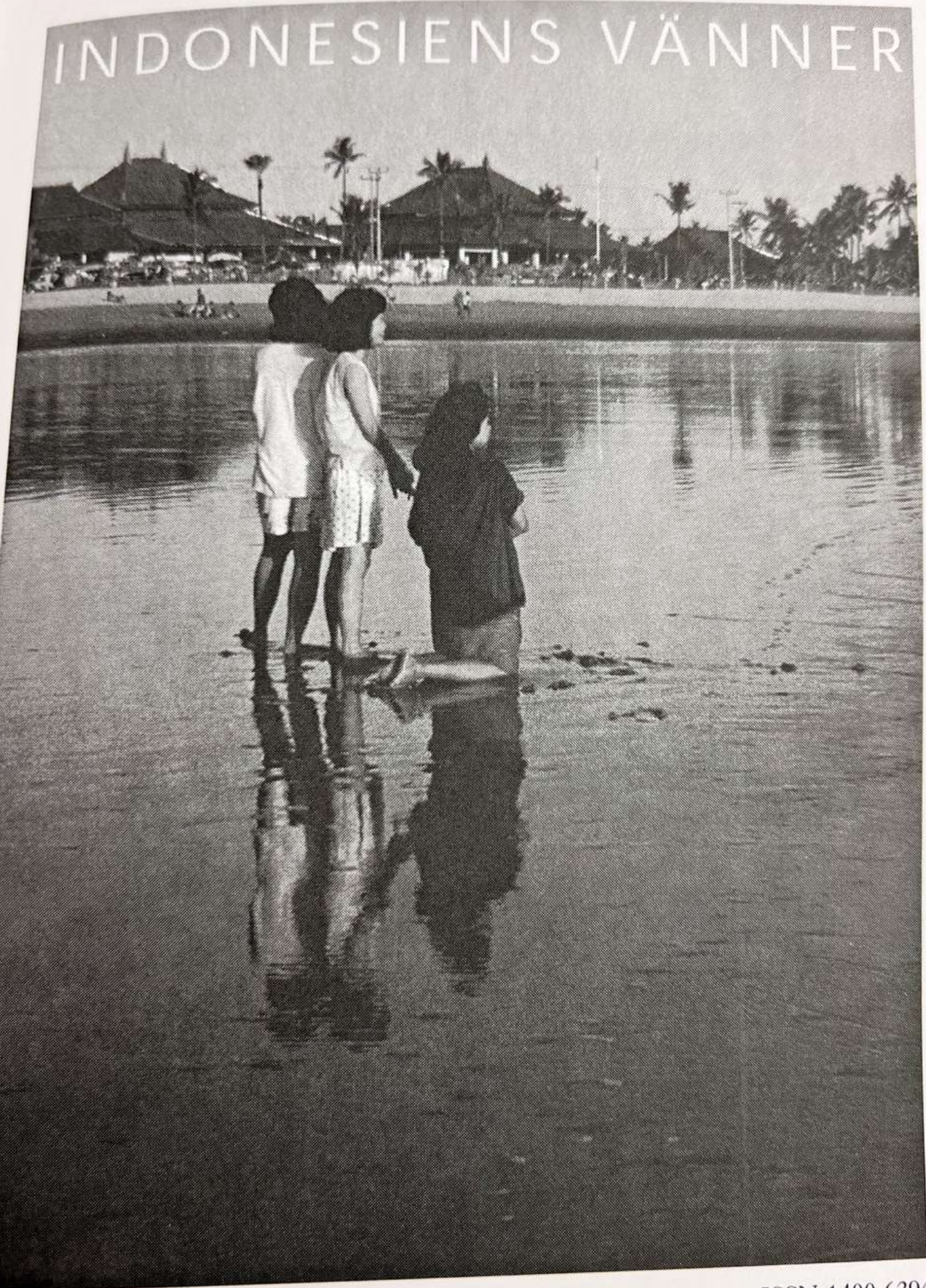

Sahabat

NR 3-4

INDONESIENS VÄNNER

ISSN 1400-6294

SIS

Svensk-Indonesiska Sällskapet
Box 19048
104 32 Stockholm
E-mail: Styrelsen@svensk-
indonesiska.se
<http://www.users.wineasy.se/sis>

Utgivare

Svensk-Indonesiska Sällskapet

Redaktör

Annette Jansson
Nimrodsgatan 3A
115 42 Stockholm
08 664 76 48
fax 08 664 76 48

Ordförande

Per Hintze
08-32 11 92
E-mail: vuph@hhs.se

Medlemsärenden

Widiyanto Wibisono

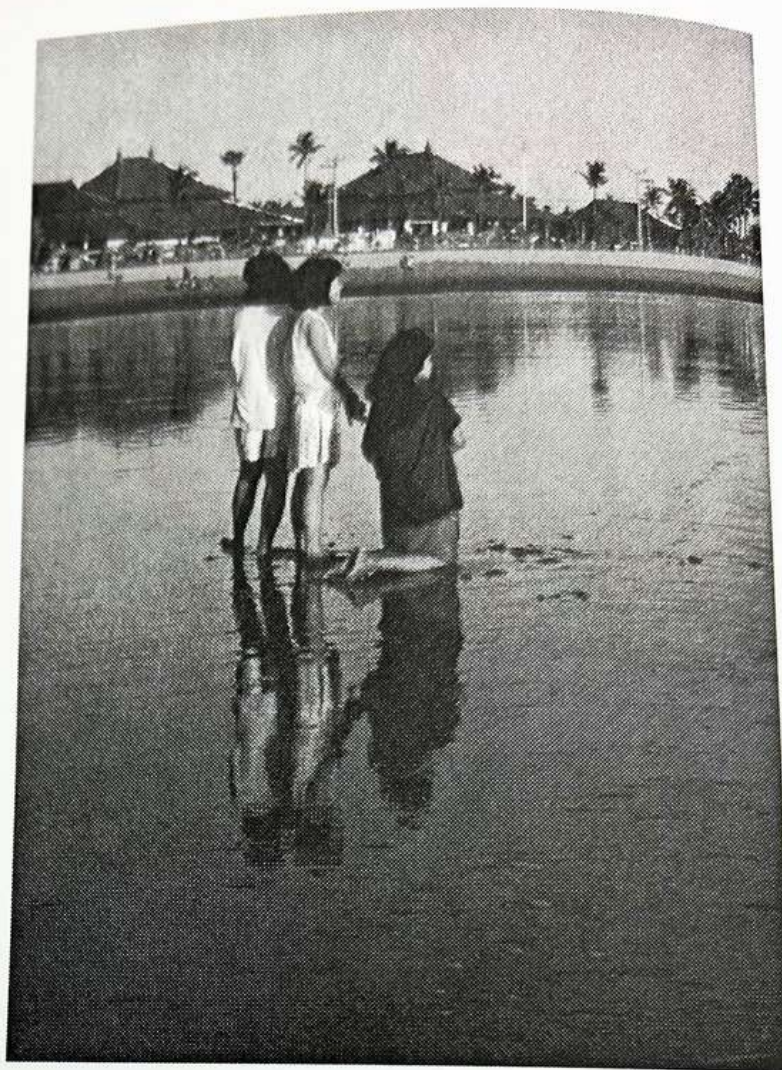
Medarbetare i detta nummer

Prasto Suminar
Daniel Lindberg
Gerard Samson
Marin Gest
Elisabeth Stenqvist
Urban Wahlstedt
Hans Hansson

Grafisk form och layout
Peter Gest

Repro
ARKET Officin AB

Tryck
ARKET Officin AB
momsbefriad

3 Ledare

4 Den heliga Lontarpalmen

6 Notiser

8 Julfest på Djurgården

10 Mat sidorna

12 Pasar Malam

14 Porträttet

Kära SIS-medlemmar

Kära SIS-medlemmar. Utgivningen av Sahabat har varit för bedrövlig hela 1998! Det beror på att tryckeriet, vi fram till nu har anlitat, har fördröjt med tryckningen av vår tidning. Vi kommer nu att byta tryckeri med förhoppning att Sahabat under 1999 blir jämt fördelade under året. Vår intention om att ge ut fyra nummer av Sahabat är inte rimligt då det saknas artiklar. Jag vill framhålla att detta är en ideell förening där medlemmarna förhoppningsvis finner nöje att själva vara lite aktiva. Så jag ser fram emot ett nytt frisk år, kanske som nyårslofte, att det strömmar in material från Eder. Vi välsignar våra två hemländer, Indonesien och Sverige att 1999, det sista året i detta sekel, blir fredligt och lyckosamt.

Med vänliga hälsningar **Red Annette Jansson**

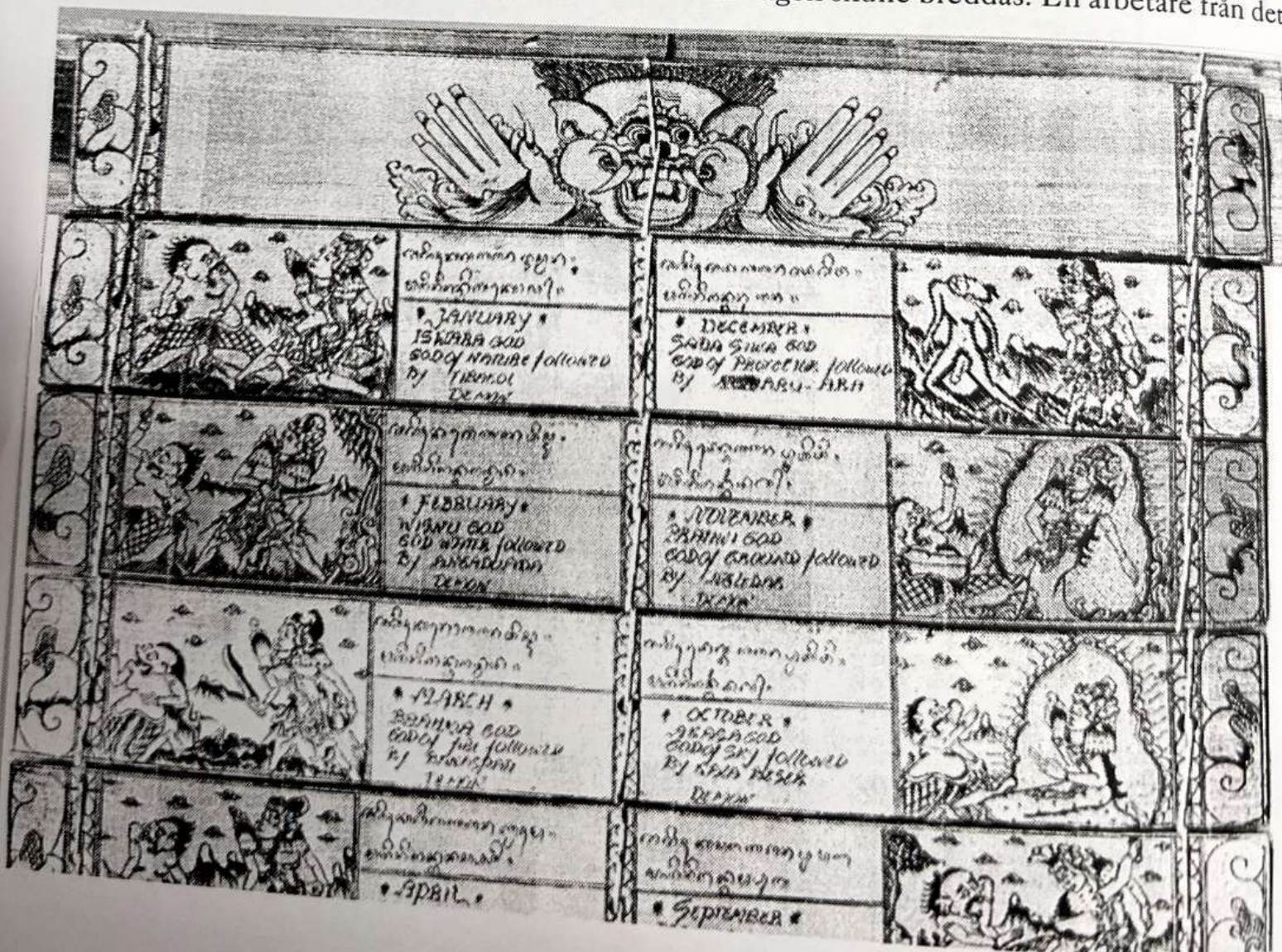

Den Heliga Lontarpalmen.

De flesta historiska skrifter i Indonesien är nedskrivna i s.k. **lontarböcker**. De är gjorda av löven från den s.k. **lontarpalmen** (lat. namn: *borrasus sundaica becc.*), en palmsort som växer i Indien, Ceylon och Indonesien. Dessa blad skärs, efter en komplicerad konserveringsprocess som kan ta två år, i remsor, 8-40 cm breda och 3-5 cm smala. Därefter binder man ihop ett antal remsor, som på var sin sida hålls ihop av två täckplåtar av bambu. För att kunna läsa, vecklar man ut remsorna såsom visas på bilden. Man ristar bilder och texter i bladen med en tunn, vass stålpena, vilka därefter fylls i med svart färg för att göra dem tydliga. Trots konserveringsprocessen och god hållbarhet, håller bladen inte hur länge som helst. För att behålla de gamla skrifterna, görs därför regelbundet nya kopior av lontargravörer, ett arbete

som sker bl.a. på **Lontarbiblioteket** (stiftad 1928) i **Singgaraja** på norra Bali. En lontargravör är en konstnär med lång erfarenhet och stort fackmanskap. På Bali och Lombok kan man fortfarande se dem i arbete. Bilden ovan visar en astrologisk kalender gjord på Lombok.

Lontarpalmen tillmätts magiska krafter och är helig. Den får inte huggas ned, eller, om man får tro följande berättelse, *låter* sig inte huggas ned. Året var 1989, då i Jakarta den stora trafikleden Grogol-Cawang skulle byggas, som skulle förbinda den västra med den östra stadsdelen. Hundratals träd hade redan offrats och nu hade turen kommit till två lontarpalmer som stod i vägen. De stod, ironiskt nog, i vägkorsningen framför Departementet för Skogsavverkning, där vägen skulle breddas. En arbetare från det

koreanska företaget som utför arbetet, försökte fälla trädet med en motorsåg. Men till allas förvåning gick sågen sönder och lämnade inte mer än ett litet märke på trädet. En ny såg monterades, dock med samma resultat och efter den fjärde sågen tröttnade man. Förmannen beordrade fram en flera ton tung bulldozer, som skulle dra upp träden med rötter och allt. Men en meter framför palmen stannade bulldozerns motor och föraren kunde inte få igång den igen. Blek och chockad klev chauffören ut ur fordonet och meddelar, att han inte längre tänker befatta sig med det här arbetet. *"De här träden har isi, en för stark inre kraft, det är nog bäst att man lämnar dem i fred och leder vägen runt dem"*. Några dagar senare lär han ha blivit mycket sjuk.

Ryktet börjar nu sprida sig i Jakarta och platsen blev något av ett vallfärdsort för stadens invånare och dess omgivning. Långa bilköer orsakade trafikchaos och hundratals människor kom för att vidröra träden. En kvinna försökte skära av en liten bit från stammen *"för kanske jag blir med barn om jag tar hem flisan och lägger den under sängen"* som hon uttryckte det. Andra påstår, att genom att krama stammen man kan tillägna sig trädets kraft. Ett litet matstånd under träden gör lysande affärer och många tjänstemän från departementet äter nu hos Pak Ahmat, ståndets ägare. En fotograf gör stora och snabba pengar, genom att med sin polariodkamera fotografera folk framför träden.

Palmerna blir dagens samtalsämne och föranleder häftiga debatter om hur allt detta är möjligt. Någon berättar att det förr har legat ett kyrkogård på den här platsen, som flyttades i början på femtiotalet, då vägen drogs fram. Man glömde dock två gravar av en man och en kvinna, som omkom i en trafikolycka i den här vägkorsningen. Gravarna, sägs det, ligger under träden! Trots att palmerna är ganska höga, vågar sig en ung man att klättra upp i trädet för att närmare undersöka det. Högst upp i lövkronan försvinner han ur sikte och folket håller andan. Hur skulle trädet reagera? Mannen kommer

dock oskadd ner igen och möts av en mängd frågor: *"Har du hört någonting där uppe, har du fått ett budskap?"* o.s.v. Någon, som var så nära trädets själ måste ju ha hört något. Det koreanska företags representant meddelar i en presskonferens att träden inte ska huggas ned, ja, det var t.o.m. så, att det *aldrig* har varit meningen och att man hade gjort ett misstag. Emellertid fortsätter de livliga diskussionerna. Man frågar sig om inte träden "protesterar" mot att redan hundratals träd fick fällas för vägbyggena. Möjligen finns det ett samband med att de står just framför Departementet för Skogsavverkning? Är det inte så, att områden på

Kalimantan, stort som Frankrike har bränts ned som följd av den hänsynslösa skogsavverkningen? (OBS! – detta var 1989! Skogsbränderna på Kalimantan har hela tiden fortsatt, den sista våren 1997).

För övrigt, som sades i tidigare kapitel, återigen ett bevis på hur mystiken påverkar vardagen.

Gerard Samon

Sulawesi en resehandbok

Olov Hemmingsson heter författaren som givit ut denna guidebok om ön Sulawesi. Boken skriver ingående öns historia, djurlivet, traditioner, religionerna, sägner mm. Olov täcker in det mesta och delar verkligen med sig av sina erfarenheter.

På ett enkelt sätt får man en introduktion till Indonesien och ön Sulawesi. Därefter delas ön upp i fyra regioner där det mest intressanta att beskåda i korthet beskrivs. Boken är unik med

de faktarutor och dagboksutor Olov lagt in. Rutor där man kan läsa om tex. spökdjuret, mötet med den muslimska kvinnan, dykning, Makassarriket m.m.

Den som är intresserad kan rekvidrera boken från Förlaget Nusantara, Box 34201, 106 26 Stockholm eller skicka e-post till olov.nusantara@stockholm.mail.telis.com

Hans Hansson

Notiser

Svält hotar Indonesien, ekonomisk kris och dålig skörd hot mot miljoner människor. Den senaste skörden blev dålig och på nästa skörd i januari kommer att förvärra redan en svår situation. På Java har 60% ca 7 milj. fattiga familjer bara råd med ett mål mat per dag. (TT-AFP)

Kraftiga jordskalv utbröt i Indonesien. Panik utbröt i bla. Yogyakarta. Inga uppgifter om skadade eller döda. (TT-Reuters)

Mystisk mordvåg på Java. Under de senaste två månaderna har 75 schamaner, de flesta muslimska präster, blivit mördade utanför sina hem. Maskklädda män kommer nattetid och släpar ut offren ur sina hem. 12 personer är gripna men motivet till dåden har inte kommit fram. (TT-Reuter)

Vi bara dansar, det lättar upp stämningen

Uttalandet kommer från våra "SIS flickor", efter en dansuppvisning på Universitetet i Linköping den 19 september. Universitetet arrangerade den årligen återkommande studentfesten för teknologer och ekonomer, i år under temat Asien. Det seriösaste och genuint asiatiska inslaget stod våra "SIS flickor" för som valde att framföra Tari Pendet och Jaypong.

Vi gillar Tari Pendet, Pendet är en klassiker och välkomstdans från Bali, Jaypong är sällskapsdansen som lättar upp stämningen och får oss att slappna av. Alla människor gillar Jaypong det märker vi när vi dansar i Kungsträdgården förklarar flickorna. Dom får veta att det är inte

bara i Kungsträdgården som man gillar Jaypong. På Java bjuder männen över varandra för att få gå upp på scenen och dansa Jaypong. Flickorna avslöjar vidare att dom tränar en gång i veckan på Dramaten tillsammans med sin lärare Soharijanto: Vi gillar att dansa och ser gärna att det blir fler tillfällen till dans. På frågan om dom tänker på rörelserna under dansen svarar dom; Vi bara dansar. Vem är dom då våra "SIS flickor"? Jo, det är Gardenia Kusumowidagdo (24), Selina Pattyranie (16), Anna Brunain (16), Hanna Carlström (17), Hanna Wikström (17) och Johanna Svantesson (16) alla från Stockholm med omnejd.

Hans Hansson

Internet

Glöm inte bort att besöka SIS hemsida.

<http://www.users.wineasy.se/sis>

SIS vill desutom passa på och tacka Dibyo K. Sugeng som har gjort ett jätte jobb med webbsidorna.

Julfest på Djurgården

Ett samarrangemang mellan SIS och Indonesiska Ambassaden

Den fjärde söndagen i Advent firades jul i den idylliskt belägna Djurgårdsvillan, med glögg och pepparkakor, ett Luciatåg som lyste upp i vintermörkret, traditionella julsånger, men även nya sådana som vi fick lyssna på.

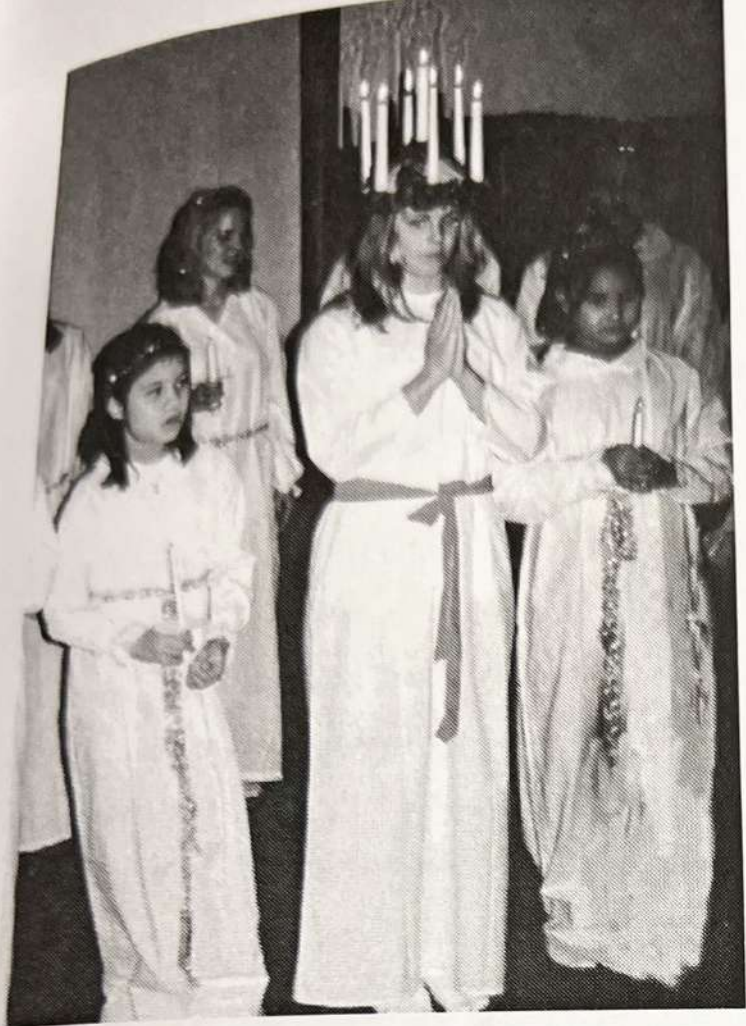
Sedan blev det dags för Prasto och hans kör att underhålla gästerna med Indonesisk sång. en liten "svensk" kör sjöng också, men där hade det behövts lite mera träning!

i skivor) till de drygt 150 personer som lät sig väl smaka av allt som bjöds.

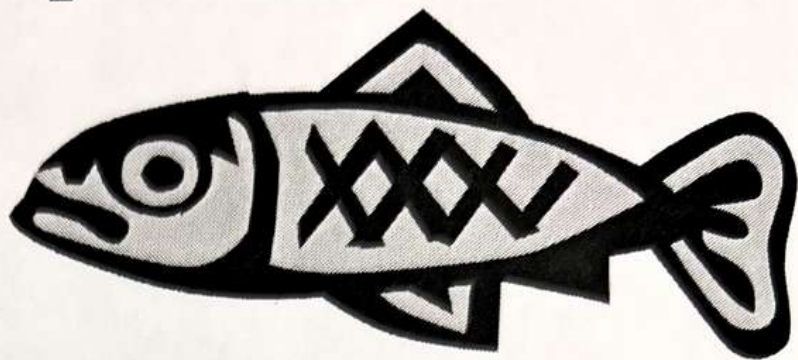
Stort tack till alla som möjliggjorde denna trevliga fest !!

Styrelsen/Elisabeth Stenqvist

Flinka händer hade lagat en härlig måltid (bl.a. "lonton", ris kokt inrullat i bananblad, serverat

Boemboe Kecap Ikan

4 personer

500 gr kg torsk filé
eller annan fast fisk
2 matskedar olja
1 hackad lök
1 vitlöks klyfta
¼ dl söt Soja, Ketchup Manis
lite citron saft
½ tesk Sambal Olek

Bryn lök, vitlök i olja tillsammans med de övriga kryddorna. Rengör fisken och torka av den med hushållspapper. Lägg fisken i ugnsfolie och håll över kryddmixen. Baka in fisken i folien och lägg den på en långpanna. Låt fisken stå ugnen ca 20-30 minuter på 225grader.

Martin Gest

Nasi Kuning

Gult ris

Kocka riset som vanligt tillsammans med salt, kryddorna och kokos

Ris lagar man på oändligt många sätt i Indonesien och äter som tillbehör eller som ett helt mål med olika tillbehör. Det här riset passar att serveras tillsammans med vanligt ris eller med grönsaker och *Serungdeng*.

Peter Gest

250 gr ris
1 msk kokosmjölk i block eller
3 dl kokosmjöl på burk.
2 tsk gurkmeja
citrongräs färsk eller torkad och mald
1 lagerblad
salt

Martabak manis

tjock pannkaka

1. Värm mjölken till ca 40 grader och blanda med jästen.

2. Blanda sedan i mjöl, salt, ägg och socker och låten smeten vila en timme.

3. Värm lite smör i en tjockbottnad stekpanna (24 cm i diameter). Fyll $\frac{3}{4}$ av pannan med smet. Grädda på svag värme tills ytan har blivit porös. Strö över socker och lägg ett lock över pannan.

4. När pannkakan är färdig, strö över choklad, nötter, ost och kondenserad mjölk.

5. Lyft ur pannkakan, gör ett snitt mitt över den (OBS! skär inte ända ner i botten). Vik den ena halvan över den andra.

6. Servera i skurna bitar

4 pannkakor

Ingredienser till pannkakan:

500 g mjöl

10 g torrjäst

100 g florsocker

1 tsk salt

6 dl mjölk

5 ägg

Ingredienser till fyllningen:

2 msk smör

250 g riven ost (t ex Edamer)

200 g krossade cashewnötter

100 g riven choklad

8 matskedar kondenserad mjölk

Praasto Suminar

Porträttet

Ur en Gamelanwayan fantastiska memoarer. Spår efter mina närståendes respektive vistelser i Asien har tidigt präglat mig och färgat mina drömmar.

Under 60-talet visades wayangspel i Stockholm. Detta visades sig vara essansen av mina drömmar och drev mig till studier. Som dockspelare på marionetteatern medföljde jag på turnéer till internationella dockteaterfestivaler runt om i Europa. Här fanns mycket att se och lära förutom tillgång på böcker, wayangfigurer mm som jag köpte.

Genom åren besöks Stockholm emellanåt av gästspel från Indonesien. Då har jag antecknat, bandat in, ritat av och fått kontakt med många kunniga artister och ibland haft dem boende hos mig. Genom dessa studier har jag kunnat experimentera med egna wayangföreställningar och kunnat bygga miniatyrgamelaninstrument med autentiska skalor. Jag har med dessa gjort en hel ensemblespel med goda vänner.

Åt ben van Bronckhorst (tyvärr bortgången 1998) på Globteatern gjorde jag 1985 ett tecknarjobb och fick som lön en uppsättning skuggdockor till sagan om Dewaruci. Med dessa fick han mig att ge en improviserad föreställning till ackompanjemang av professionell gamelan orkester. Ärevärdige dalang (dockspelare) Abba Sunaria fanns med och gav sin välsignelse. I och med detta vågade jag ge mig på att spela wayangdockteater. Synnerligen pank på min 50-årsdag nyss fränflyttad från mitt andra äktenskap hade jag fått ett suktande brev med erbjudande om en ganska stor samling skuggdockor till salu. Min son tog hand om dockorna och sålde dem till mina käraste vänner och släktingar, som sedan gav mig dem i 50-årspressent.

1991 sålde jag mitt ärvda landställe. Nu äntligen kunde jag åka till Indonesien. Som förberedelse till denna resa skrev jag till artister som jag lärt känna under tidigare Stockholmsbesök. Dessutom tillverkade jag ett musikinstrument, "Saron" i fickformat med två utbytbara skalor. Detta visade sig vara lyckade satsningar. Min Sambo Ethel och jag hängde först med ett trivsamt gäng på en rundresa Yogya, Bali och Lombok. Därefter var det endast jag som inte hade hemresetvingande plikter. Min Indonesienvistelse fortsatte jag som gäst hos olika goda vänner. Där det inte fanns riktiga musikinstrument på plats kom min lilla "rese-saron" väl till pass. Flera av mina värdar spelade inspirerat olika melodier som jag girigt antecknade i mitt lilla block och spelade in på bandspelare.

Efter Jakarta och Bandungtrakten for jag mot Surakarta och mellanlandade i Cirebon där jag besökte ett palatsmuseum. Här sammanförde jag med en ung dalang (dockspelare). Jag frågade om han kände Sudarga (som uppträdde i Stockholm 1977 och som då var min gäst) ja, han är min farbror blev svaret. Medelst små knöliga bussar hamnade vi så småningom i Gegisk några mil utanför Cirebon och i ett hus satt Sudarga. Tack för kortet för kortet du skickade, sa han. Jag har väntat på dig sa han. Jag är på väg till Surakarta och Yogyakarta för att lära mig att spela skuggdockor och köpa lite gamelaninstrument sa jag. Allt detta kan du få här sa Sudarga och det fick jag med besked. Mot en vanlig vägg fick jag träna med ett par wayang kulit-figurer kampen mellan den tarvliga Cakil och den suveräne prins Arjuna. En annan brorson, Antoni dök upp en dag och levererade ett antal gamelaninstrument.

fortsättning sidan 16

SWAVINGS-MASSAGE

I samarbete med läkare masserar vi cirkulationsrubbningar (domningar i armar, ben och trötthet), reumatism, migrän, ischias, ryggvärk, axel/nack/sömnbesvär, fetma, muskel-avslappning lymfdränning etc

VI UTBILDAR NYA MASSÖRER

Videofilm för egen inläring ~~1.000:-~~
Nu 525:-

**Folkpensionärer, studenter, vård-
och landstingsanställda, artister,
dansare, lärare, arbetslösa och
SIS medlemmar
endast 1x 300:-
10 x 2.500:-**

VALHALLAVÄGEN 147 n.b. Stockholm

Tel 08-664 54 15, (08-767 86 14)

Täby, Brinkvägen 16, 08-768 82 33

öppet även lördag o söndag

B

FÖRENINGSBREV

Returadress

Svenskindonesiska sällskapet
Box 19 048
104 32 Stockholm

fortsättning från sidan 14

Sudarga hade själv lite i gömmorna samt även några grannar. Jag lämnade handpenning och pallrade mig hem till Sverige. Från Sverige skickade jag resterade betalning, vilket inte är det lättaste. (dvs. det betalningstekniska) och så brevväxlade vi. Jag talar indonesiska som en treåring. Till sist anlände mina instrument hem till mig efter ha gungat på de sju haven i många månader. Strax därefter råkade ett par musiklärare från Bundung passera Sverige. De blev mina gäster och lärde mig en hel del. Ibland kommer hela skolklasser hem till mig och spelar på mina instrument och jag hoppas snart kunna få ihop en tillräckligt stor och permanent gamelanensemble för konserter, dans och dockteater.

Urban Wahlstedt

Deadline

"deadline" för att lämna material till nästa nummer är fredagen den 16 April.

ANNONSERA I SAHABAT

Du har möjligheten att annonsera i Sahabat. Visserligen är upplagan fortfarande blygsam men målgruppen är mycket köpstark och till 100 % intresserade av allt som rör Indonesien och Sydostasien.

Det kan vara resor eller handels kontakter, eller vara bästa papayan kan köpas, var de sällsynta kryddorna, de fantastiska serveringstallrikarna i gjutjärn eller de äkta indonesiska presentartiklarna finns.

ANNONSPRISER:

1 / 1 sida 800:-

1 / 2 sida 450:-

1 / 4 sida 250:-

Mervärdesskatt och reklamskatt utgår ej. Vi förutsätter, att annonsören kan leverera färdigt heloriginal. Utformningen av enklare annonser hjälper vi till med. Komplicerade arbeten måste vi dock debitera till självkostnad.

LEVERANSADRESS:

Tills vidare bokas annonsplats hos redaktören som även tar emot annonsmaterialet.

BETALNING:

Annonserna betalas mot faktura.